

Uogle Bemærkninger om de nuværende Arbejdsforhold paa Landet.

Da vi i dette Foraar ofte hørte Tale om at Lønnen til Landarbejdere var i Stigning, og at det var vanskeligt at faa Folk, rettede vi det Spørgsmaal til Tidskriftets ærede Korrespondenter: Er der i deres Egn Mangel paa Arbejdskraft og hvilke ere Grundene dertil? Af de nu modtagne Besvarelser fremgaaer da, at i de fleste Egne, særlig i Sjælland, er Sommerlønnen til Karle steget stærkt, saa at den mange Steder endog er 40—80 % højere end ifjor, idet Karlene i dette Foraar ere fæstede for 60—80 Rd. fra 1ste April — 1ste November, og i enkelte Egne, f. Ex. det vestlige Sjælland, det nordvestlige Sønderjylland og paa Als er Sommerlønnen fra 1ste April — 1ste November endog 80—100 Rd., ifølge en enkelt Beretning endog højere. Samtidig hermed, og i sine Egne maaste som en Grund hertil, er Daglønnen til Daglejerne ogsaa steget stærkt. I de korte Vinterdage var 4 Mk. daglig paa Mandens egen Koft en temmelig almindelig Løn; fra Midten af Marts steg den mange Steder til 1 Rd., og for Slet- og Høstarbejdet er der afforderet til 7 à 9 Mk. daglig eller endog derover — altsaa en Løn, som vi hidtil kun have kjendt i de højst lønnede Egne f. Ex. Kjøbenhavns nærmeste Omegn, og der endog kun i det sidste Aarstid. Paa Pigernes Løn er der større Forskjel, idet den endnu er lav i enkelte Egne, medens den i andre,

navnlig i Sylland, er steget forholdsvis endnu mere end Karlenes, nemlig til 50--60 Rd. for en Pige i Sommerhalvaaret.

Denne store Stigning af Lønnen forøger naturligvis Driftsomkostningerne kjendeligt, men fra de fleste Sider indrømmes Arbejdernes naturlige og berettigede Krav paa en højere Løn, da den nu i en Række af Aar har holdt sig ens, skjøndt Priserne paa Landmandens Produkter og paa Arbejderens Fornødenheder ere stegne stærkt. Der udtales derfor ikke i Beretningerne nogen Uvillie mod Stigningen, de gode Aar og høje Konjunkturer sætte Landmændene i Stand til uden Vanstielighed at bære dem; fra ikke faa Sider udtales der endog Glæde over, at Tidsforholdene endelig have tvunget Lønnen noget op, hvilket paa en fylldig Maade vidner om den store Humanitetsfølelse, der i Birkeligheden findes hos en stor Mængde af Arbejdsgiverne. Derimod fremhævedes det fra flere Egne som en følelig Ulempe, at man selv til disse høje Priser ikke kunde faa Folk nok; dog var denne Mangel paa Arbejdsfolk, der især viste sig stærkt før Majdag, vist ikke saa stor som den syntes, og i de allerfleste Egne har man omtrent kunnet faa den tilstrækkelige Arbejdskraft til Sommerens Brug, om end ikke saa let som i de foregaaende Aar. Derimod løfter der sig fra Landmændenes Side en berettiget Uvillie mod den Usikkerhed og Upaalidelighed, der er kommet over Tjendeforholdet, idet det mange Steder hører til Dagens Orden, at en Karl i Utide forlader sin Tjeneste, uden at vor Tjendelovgivning yder Arbejdsgiveren tilstrækkelige Midler til at drage Karlen til Ansvar for Kontraksbruddet og endnu mindre til at ramme ham for den ofte betydelige Skade, han derved foranlediger sin Husbonde.

Det er klart, at Arbejderspørgsmaalet ved denne stærke Lønningsforhøjelse og ved Vanstieligheden med at faa Arbejdere er bragt ind i et nyt Stadium, som man vel kunne forudse vilde komme, men som man dog ikke med Grund kunde vente vilde komme saa hurtigt eller stærkt; og medens Almenhedens Opmærksomhed hidindtil væsentlig har været rettet paa at finde

Midler til at bedre Arbejderens Kaar, saa maa den nu i ligesaa fuldt Maal søge at klare sig, hvad der kan gøres for at skaffe og sikke Landet en tilstrækkelig og paalidelig Arbejds-kraft. Vi skulle nedenfor fremsætte nogle Antydninger i saa Henseende, men forinden vil det være rigtigt at klare sig hvilke Grunde, det navnlig er, der have foranlediget denne Knaphed paa Arbejds-kraft og denne Upaalidelighed blandt Arbejderne, om Grundene kun ere af forbigaaende Natur, eller om de kunne ventes at være vedvarende.

1. Større Forbrug af Arbejde. Der udføres en Masse Forbedringer i Landbruget; de høje Ejendomspriser og stigende Statter samt højere Priser paa alle Forbrugsgjenstande kræve det, og de gode Aar sætte Landmændene istand dertil. Næppe nogenstunde før har man seet en saa gjennemgaaende forsøgt Virksomhed som i de sidste Aar; thi nu er det Massen af Landets Agerbrug, som gaa med i en bedre og stærkere Drift af Jorderne, i Dræning af Markerne, i Byggeforetagender og for flere jydste Egnes Vedkommende tillige i Mærgling; — mange større og mindre Bejanlæg, Engvandsforetagender og Hebeopdyrkingen blive udførte. Og det ligger netop i det fremadskridende Agerbrugs Karakter, i hvert Fald saaledes som det udvikler sig her hos os, at det selv efter Gjennemførelsen af Hovedforbedringer kræver mere Arbejds-kraft; Rodfrugtdyrkningens Indførelse, større og kostbarere Afgrøders Behandling kræve flere Hænder. — Og ikke blot i Landbruget men ogsaa i de fleste andre Erhvervsgrene rører der sig en Virksomhed, der kræver flere Arbejdere, navnlig i Industri-, Haandværk- og Fabrikdrift; — saaledes skulle vi kun eksempelvis som Agerbruget nærliggende Erhvervsgrene henpege paa den stærkt forøgede Produktion af Tørv og Mursten, ikke blot ved de gamle Tørv- og Teglbreg, men endnu mere ved de store nye Ringovne, der bygges i flere Egne, og ved de store Tørv-fabrikker, man ere i Færd med at iværksætte i Bygland.

Og ligesom der i den private og mindre Bedrift rører sig større Virksomhed, stærkere Foretagelse, saaledes ogsaa

paa de større Omraader; i de fleste af Landets Egne er et eller andet stort Arbejde, som kræver Hænder i Hundredvis, i Gang, saaledes f. Ex. Jernbaneanlægene i Sjælland, Vestjylland og Syddjyland, Esbjerg Havn, Udtørringer af en Mængde Søer og en Del Fjorde og Havvige, Istandsættelsen af gamle og Opførelsen af nye Diger efter Stormfloden d. 13de Novbr., Sløifningen af Boldene ved Kjøbenhavn og de dervedvarende store Byggeforetagender, Arbejderne ved Fabrikken „Holland“. Og med flere af disse Anlæg gaaer det ligesom med de ovennævnte Forbedringer i Agerbruget; de ere atter Anledning til nye Virksomheder, hvorpaa der ikke tidligere har været tænkt og lægges altsaa vedvarende Beslag paa Arbejdskraft.

2. Formindskelse af Arbejds kræfterne. Som en af de væsentligste Faktorer i saa Henseende maa nævnes den stærke Udvandring navnlig til Amerika. Ifølge en Afhandling af Bureauchef B. Falbe-Hansen i Nationaløkonomisk Tidsskrift 4de Hefte 1873, Side 278, var Udvandringen fra Danmark til Amerika

i Gjennemsnit af Aarene 1841—45 aarlig	35
” — ” — 46—50 —	73
” — ” — 51—55 —	254
” — ” — 56—60 —	696
” — ” — 61—65 —	1049
” — ” — 66—70 —	2528
og i Aaret 1871 —	3906
” ” — 1872 —	6893

At Udvandringen under almindelige Forhold Aar for Aar vilde blive større var at vente, thi efterhaanden som de Udvandrede faa fæstet Bo derovre, blive hjemme og kjendte med Landets Forhold og Sprog, og selv komme ind i selvstændig Bedrift, blive deres Breve til Slægtninge og Bekjendte her i Hjemmet ogsaa mere opmuntrende for disse til at udvandre, og det bliver langt lettere for disse at drage derover, naar de have nogen at holde sig til i den første vanskelige Tid. Men naar Udvandringen har taget saa stærkt til, at der nu kun ere faa Egne, som ikke ere berørte deraf, da tor Grundene hertil væ-

fentligst ligge i Letheden, hvormed man nu udvandrere, efterat Udvandrerflibene afgaa direkte her fra Landet, og i den urolige Tiden, som gjennemtrænger hele Samfundet, efter hurtigt at danne sig en fordelagtig Forretning og erhverve sig Velstand. Udvandring benyttes ogsaa ifølge flere af de modtagne Beretninger af de unge Karle som et Middel til at unddrage sig Børneplichten eller til at unddrage sig de Forpligtelser eller Straffe, som et usædeligt eller uordentlig Liv fører med sig. Hovedmængden af dem, der udvandre, ere unge Karle og Piger, og jævnlig af de dygtigste og mest arbejdsføre, men ogsaa mange Ældre, gifte Mænd med Koner og Børn, bryde op for at prøve Lykken derovre. De fleste udvandre til Amerika, men fra flere Egne af Sylland gaa Udvandrerne til Australien, navnlig til Queensland. Fra det østlige Sylland drage en stor Del Arbejdere, i Reglen raske Karle, ned til Slesvig, hvor Lønnen formedelst den stærke Udvandring derfra, allerede i et Par Aar har været meget høj. — Samtidig hermed er den tidligere stærke Indvandring af svenske Tjenestefolk i det Væsentlige standset, dels fordi der nu i Sverrig er mere Brug for dem, dels fordi Udvandringsstrømmen derfra har rettet sig mod Tyskland, hvor Lønningerne ere høje, og mod Nordamerika og Australien. Medens der tidligere hvert Foraar kom en Mængde tyske Arbejdere op i Sylland, navnlig til Tørve- og Teglværksarbejde, er ogsaa denne Tilgang af Arbejdskraft nu meget aftaget.

En anden Grund til Arbejdskraftens Formindstelse er den, at mange Arbejdere til enkelte Tider af Aaret tjene saa godt, at de ikke ere villige til at paatage sig mindre lønnende Arbejder, naar hint slipper op, men foretrække at ligge ledige, om end derved Fordelen ved den gode Arbejdsfortjeneste snarere bliver til Skade end til Gavn.

I en Del af de modtagne Beretninger fremhæves ogsaa som en Grund til Arbejdskraftens Formindstelse, at Gaardmændene nu jævnlig tage mindre direkte Del i det i deres Mark og Gaard forefaldne Arbejde. Hvor det kun er den

ftigende Velstand, der har bragt Bedkommende til paa denne Maade at miskjende de Krav, som en virksom Natur maa stille til sig selv, er det naturligtvis et direkte Arbejdstab, som maa beklages, thi den blotte Styrrelse af de mindre Jordbrug er endnu ikke saa omstændelig, at den kan fuldt beskæftige en Mand og forhindre ham i at tage Haand i selve Arbejdet; men paa den anden Side er det klart, at det skarpere Tilsyn, som den bedre Besætning og bedre Drift af Jorderne kræver, at den forøgede Nødvendighed af oftere at færdes udenfor Hjemmet for at følge med Tiden f. Ex. ved landsøkonomiske Møder, Dyrskuer, Markeder o. lign., og at den Deltagelse i det offentlige og kommunale Liv, som vor frie Forfatning forlanger, — det er klart, at alle disse Opgaver lægge et berettiget Beslag paa en Del af Gaardmandens Tid i Modsætning til tidligere; og hvor priselig end Deltagelsen i det legemlige Arbejde, kan være, maa det ved en billig Bedømmelse af Forholdene dog ikke glemmes, at de andre Krav, der nu stilles til Gaardmandens Tid, ere ligesaa vigtige, og at de ikke maa forfømmes, hvis han skal have den Plads baade i sin Bedrift og i Samfundet, som de forandrede Forhold medfører. — Naar der ligeledes siges om Gaardmændenes Sønner og Døttre, at de ikke blot undflaa sig for at tage Tjeneste i fremmede Gaarde, men at de heller ikke fuldt og stadig deltage i de i Fædrenegaardene forefaldne Arbejder, saa er dette naturligtvis et Spild af Kræfter, hvis det blot er en uforstandig Forfinelse og en gold Forlystelseslyst, der ligger til Grund herfor, men hvis det er Krav om aandelig Udvikling, der for en kortere eller længere Tid drager dem til Folkehøjskolerne eller paa anden Vis lægger Beslag paa deres Tid, saa er det fuldt berettiget, og ligesaa naar Gaardmanden saa ofte undslaaer sig for at lade sin Datter tage Tjeneste paa fremmede Gaarde, hvor det Tilsyn, den Omhu, den Beskyttelse, som navnlig Kvindens Udvikling kræver, saa ofte savnes. At imidlertid Forlystelsen og Pynten sluger altfor megen Tid er unægteligt, og derved forvoldes tillige et yderligere Spild af Kræfter, idet en Mængde forfinede Husmands-

døttre nu finde deres Erhverv som Syppiger, medens de tidligere virkede ved et mere nyttigt og produktivt Arbejde; — glemmes maa det hellerikke, at den samme Anke, som jevnlig høres udtalt mod Gaardmændene og deres Børn, med samme Ret kan vendes mod mange i de Samsfundsclasser, som de ifølge deres økonomiske og sociale Stilling komme nærmest. — Men hvad enten nu denne antydede formindskede Deltagelse i det legemlige Arbejde af Gaardmændene og deres Børn er naturlig og glædelig eller beklagelig, saa er det i hvert Fald klart, at dette giver for hele Landets Vedkommende en stærk Formindskelse af den direkte Arbejdskraft. Hvis vi blot antage, at der dels af den her anførte Grund, dels formedelt de tidligere omtalte Grundforbedringer og nye Arbejder i Bøndergaardene, kræves $\frac{1}{2}$ Karl og $\frac{1}{4}$ Pige mere i hver Gaard, saa vil det for Landets omtrent 70,000 Bøndergaardes Vedkommende, omtrent give et forøget Brug af 35,000 Karle og 17,500 Piger.

3. Nægtes kan det hellerikke, at det løse Forhold, der i de sidste Aar er kommet mellem Husbonde og Tjende, i en væsentlig Grad har bidraget til baade at forringe og formindskke Arbejdskraften. Tidligere var Husstanden i den store Masse af Landets Agerbrug en Helhed, en Enhed, man ikke blot arbejdede sammen, man levede sammen, kjendte hinandens Interesser, Husbonden stod Tjendet bi ikke blot med Daad, thi dette er Tilfældet endnu, men med Raad og Vejledning i hans egne Sager, og et venligt Ord, et godt Raad binder i Virkeligheden langt bedre og inderligere, end der kan gøres blot med Penge eller materiel Hjælp. Endnu findes dette gode gamle Forhold i mange Egne, men det bliver desværre mere og mere almindeligt, at Tjenestefolkene udskilles og henvises til en Folketue for dem selv. Enhver maa indrømme, at dette er en bundløs Kilde til et slettere Forhold. Husbonden lærer ikke sit Tjende saaledes at kjende, deler ikke dets Interesser, mister sin Indflydelse paa det, og hvor kan man vente, at Tjendet skal have Interesse for Husbondens Sager, naar denne ikke har det for Tjendets; istedetfor Tillid, Overbærenhed og Trofasthed frembrøjer gjensidig Mistillid og Misfornøjelse. Hvor er

ikke Folkestuen ofte de onde Instinkters Arnested; der demoraliseres Sind og Hjærte ved Raahed og skiden Tale, der lægges de onde Planer til Tyendets egen og til Husbondens Fordærv; Trofasthed og Taknemlighed, et Tyendes ypperste Eggenstaber, viger Pladsen for Troløshed og Misundelse. Lad være at Forholdet endnu kun enkelte Steder er naaet til disse Yderligheder; det er mangfoldige Steder smittet deraf, og Faren er i Virkeligheden tilstede; thi vel er det heldigvis endnu ikke lykkes den fordærvelige og forargelige Socialisme at organisere disse flette Elementer, men dels har den i flere Egne vundet større Indpas end almindelig formodet, dels have flere af de fordømmelige Værdomme, som den gjør sig til Talsmand for, allerede uden dens Medvirkning, fundet Støtte og Tilslutning blandt mange af Arbejderne; saaledes ere disse navnlig modtagelige for de falske Lighedsprinciper, som paa saa mange Maader komme til Orde, og ligesaa skyldes det et misforstaaet Frihedskrav, parret med Dovenstab og befrugtet af Tøjlesløshed, naar Tyendet modsætter sig enhver Underordnelse, opgiver sine faste Pladser, og endog troløst løber fra dem i Utide, for at søge Erhverv som Dagarbejder, hvor Fortjenesten vel kan være større til enkelte Tider af Aaret, men hvor det uordentlige Liv hos Høkere og Værtshusholdere i Reglen fuldkommen sluger Fortjenesten i de gode Dage og lader Karlen staa blottet for det nødvendigeste, naar den arbejdsknappe Tid kommer. Her ved demoraliseres og ødelægges mangen dygtig Arbejdskraft, der gjorde god Nytte, saalænge den var i den faste Tjeneste.

4. Naar mange Husmænd med 2—4 Tdr. Vand i de senere og særlig i de sidste Par Aar have anvendt en betydelig Del af deres Tid og Kræfter paa Gravningen og Dyrlæningen af deres egen Jord, saa at de nu kun kunne paatage sig fremmed Arbejde i en kortere Tid af Aaret, saa er dette naturligvis særdeles glædeligt, men det bidrager selvfølgelig ogsaa Sit til, at Arbejdsgiverne nu vanskeliggere kunne finde og skaffe sig den nødvendige Arbejdskraft.

Dette er de væsentligste Grunde til at der nu viser sig

større Knaphed paa Arbejdere end tidligere. Vel har denne Knaphed endnu ingen foruroligende Karakter, ja den kan maaske endog siges ikke at være større end ønskelig, fordi der øjensynlig hørte noget saadant til for at Lønnen, der, saalænge Tilbudet havde været rigeligt, havde holdt sig lav, kunde bringes op i et passende Forhold til Tidskonjunkturerne. Men naar mange mene, at denne Knaphed kun vil være forbigaaende, saa bestyrkes dette næppe, naar der sees hen til de foranførte Grunde, tværtimod antyde disse, at hvis der intet brat og uventet Omslag kommer i den materielle Udvikling, hvorved, hvad alle vilde lide under, Kapitalen vilde strømmes tilbage fra Foretagelsesvirksomheden, saa kunne vi i de kommende Aar vente endnu større Knaphed til at saa Agerbrugets Arbejder udførte, og det er Udsigten hertil der vel maa fremtvinge Spørgsmaalet, om der ikke kan gøres noget for at sikre Landet en nogenlunde tilstrækkelig og paalidelig Arbejdskraft. Vel mene vi ingenlunde udtømmende eller fyldestgjørende at kunne besvare dette Spørgsmaal, og vel vide vi, at det, vi nedenfor ville paapege, allerede længst har været de ledende Principer paa flere veldrevne og velordnede Gaarde herhjemme, men vi vide ogsaa, at i en stor Mængde af Landets Agerbrug er der endnu intet grundigt Hensyn taget til denne Side af Bedriftens Ordning, og vi anse det derfor rigtigt at fremdrage og samle paa et Sted nogle af de Midler, hvormed vi kunne økonomisere med Arbejdskraften og forbedre og forædle denne.

Den højere Løn vil ligefrem føre en mere økonomisk Anvendelse af Arbejdskraften med sig; man vil være mere økonomisk, naar en Mand's Dagarbejde koster 4 à 7 Mk., end saalænge man kunde saa det for 2 à 3 Mk. Vel kan man aldrig lægge Planen for sit Agerbrug, sin Drift, saaledes, at Arbejdet bliver ligelig fordelt ud over hele Aaret, der vil altid være travle og mindre travle Tider; men mange Steder vil der dog kunne foretages væsentlige Ændringer i saa Henseende; Jorden til Vaarsæden kan laves færdig om Æsteraaret; mindre kraftbrugende Brakmetoder kunne finde Indgang; Rodfrugt-

marken kan tilfaaes eller tilplantes med forskjellige Slags Rodfrugter, der kræve Udtjyding, Rensning og Optagning til noget forskjellig Tid; Gjødningskjørflen kan væsentlig besørge i Vinterens Løb; Vintersædsmarken kan i det væsentlige laves færdig inden Høst osv. — Ved en omfangsrig Brug af arbejds sparende Maskiner og Redskaber, navnlig til de travle Arbejdstider, vil ogsaa en Del kunne spares. Gode Saamaskiner og hensigtsmæssige Sæddækkere til Vaar- og Vintersædens Lægning; gode Hesteredskaber til Rodfrugtmarkens Behandling (Tillavning [Opkammingsplove og Saamaskiner] Rensning og Optagning); Slaa- og Mejemaskiner osv. Ved simplificerede Mejerimethoder, (f. Ex. Koldtvandsmejerier) vil der kunne spares Mejeripiger, naar man kan erholde Extrahjælp (f. Ex. Husmandskoner) til selve Malkningen. Ved hensigtsmæssige Staldindretninger med Foderoplagerne i disses Nærhed, med Skinneveje til Fodervogne, og muligvis endog med Opsamling af Gjødningen i Staldene (Gjedsfergaard), vil der kunne spares Røgterhjælp.

Der næst vil det have stor Betydning, om Arbejdskraften kan forbedres. Blandt flere Midler i saa Henseende skal især fremdrages Indfyldelsen af en fast Arbejdstid og af Akkordarbejde. En fast og ikke altfor lang Arbejdstid, som kun i Nødsfald overstrides og da altid lønnes med Overarbejdspenge, er indlysende til begge Parter's Fordel, og almindelig erkjendt derfor paa alle de Gaarde, hvor den er indført. Arbejderen gaaer mere tilfreds til sit Arbejde, arbejder mere vedholdende, mindre slæbende, ogsaa imod Slutningen af Arbejdstiden, man faaer mere og bedre Arbejde udført og undgaaer Kjedsommeligheden af at have uvillige Arbejdere. — Akkordarbejde er saa at sige fra alle Sider erkjendt som et ypperligt Midde til at udvikle Arbejderen; Selvtillidsfølelsen er stærkt med i Spillet, Lysten holdes oppe; han tjener mere, og Arbejdsgiveren faaer dog Arbejdet billigere udført. Naar ikke desto mindre Akkordarbejdet kun benyttes i saa ringe Omfang i Agerbruget i dets Helhed, saa turde den væsentligste Grund være Mangel paa Kjend-

skab til, hvad en passende Betaling vil være, Engstlighed ved Affordslutningen. At Afforderne ogsaa maa blive meget forskjellige for det samme Slags Arbejde alt efter Forholdenes Natur, Aarstiden, Massen af Arbejde, om det kun er for enkelte Dage eller for en længere Tid, er indlysende, men det kan dog maaste for nogle være nyttigt at se anførte de Priser paa nogle Affordarbejder paa egen Koft, der betales i en Egn, hvor Daglønnen paa egen Koft om Vinteren er 4 Mk. og om Sommeren 6 Mk., i Høsten 7—8 Mk.

Gravning og Opkastning af Jord pr. Rbfvn.

fra 4 Fods Dybde: fra 8 Fods Dybde:

i Tørvemosejord	40 β	54 β
i Agermuldjord med blød Ler	81 "	108 "
i faste Jordmasser, hvor der anvendes Hakke og Kileflæ-		
ning	162 "	216 "
Læsning af Mergel pr. Rbfvn.		72 β
Spredning af Do.		32 "
— af løs Muldjord eller Sand . . .		54 "
— af Gjødning, pr. Karrelæs		2½ "
Spredning af Do.		1½ "
Borttrilning med Stubkarre paa Planter	28 β	
pr. Rbfvn. for hver 100 Al. indtil 400 Al. Afstand.		
Gravning pr. □ Favn i vel dyrket Jord . .		1 β
— " — — i fastere Grønsværjerd		2 "
Rivning pr. □ Favn i vel dyrket Jord . . .		¼ "
— " — — i fastere Grønsværjerd		½ "
Reoling af Jord indtil 18" Dybde pr. □ Favn:		
i Mosejord		2 β
i Muldjord		4 "
i fast leret Muldjord		6 "
hvor Hakke bruges for Trærødder og Sten		8 "
Drængrøsters Gravning og Sløjfning, pr. løbende Favn i 3—4 Fods Dybde:		

i ren skjær Jord, hvis Sider staa . . .	8 β
i fastere Lerjord	10 "
i Mosejord med fast Bund	6 "
i meget stenet Jord	12 "

Meje, binde og sætte i Hob 2—3 Rd. pr. Td. Land efter Sædens Bessaffenhed.

Slaa Klover eller Eng 5—7 Mk. pr. Td. Land.

Lærskning pr. Td.: Hvede 6 Mk., Rug 4 Mk., Byg 3 Mk., Havre 2 Mk. og Bølgfæd $2\frac{1}{2}$ Mk.

Roemarken. Optage, pudse og affjære Toppen, samt være behjælpelig ved Maalingen: Kunkelroer og Kaatrabi 4 β pr. Td., Turnips 3 β og Gulerødder 6 β .

Kørskjæring paa Isen, i Alens Bind, at binde og føre i Land pr. Trave 24 à 32 β , naar Transporten til Land ej overstiger 300 Alen.

Brændeskjæring: Sæve 2 Snit og hugge:

grønt Brænde . . .	12 Mk. pr. Favn
tørt — . . .	14 — " —
grønt Knudebrænde	16 — " —
tørt — . . .	18 — " —

Svad endelig angaaer den Ustædighed, der i den senere Tid er kommet over mange Tjenestefolk, den stadige Flyttelyst, snart udsprunget af Haabet om større Fortjeneste andetsteds, snart af den falske Forestilling om at kunne finde et Sted, hvor der slet intet vil være i Vejen, denne Ustædighed, der ligefrem jævnlig fører til Kontraktbrud, saa at de forlade Tjenesten uden Tilladelse, saa er det jo netop den Sag, hvorover Landmændene navnlig beklage sig, og som ganske vist ogsaa volder de værste Ulemper i en iøvrigt fast Bedrift. I flere Beretninger henledes derfor Tanken paa at afløse en Del eller de fleste af Tjenestekarlene med giste Mænd, hvortil Arbejdshuse med Jord skulle indrettes i Gaardenes Nærhed, og det forekommer os at fortjene en nøje Overvejelse, om i Virkeligheden ikke vore Arbejdsforhold og det større Krav, der nu stilles til Kvinders og Børns Hjælp i Roemarken, gjor

det ønskeligt, at forandre Tjendeforholdet i denne Retning. Saaledes har det] jo nemlig allerede længe været ordnet paa en Mængde engelske og skotske Gaarde, og er jo helleringenlunde ukjendt her i Landet, men findes mere eller mindre gennemført paa ikke saa Gaarde, hvor denne Ordning, saa vidt vi vide, de fleste Steder har viist sig ligesaa heldig for Husbonden som for Tjendet. Vi maa paa dette Sted nøjes med denne Bemærkning, men skulle muligvis senere komme udførligere tilbage paa de herhenhørende Forhold. — De øvrige Midler, der navnlig ere bragte i Forslag for at sikre sig Tjendet, have alle en mere direkte prohibitiv Karakter. Saaledes fremhæves fra mange Sider, at da vor Tjendelov er uheldig affattet, idet den saa at sige ingen Magt giver over en Karl, der er løbet af sin Tjeneste, efterfom det jo kun nyter lidet, at man kan tilkjendes en Skadeserstatning af ham, naar han, som oftest, intet har at betale med, saa vilde det være meget ønskeligt at saa Tjendeloven forandret derhen, at den Erstatning, som enten Husbonden eller Tjendet maatte blive idømt ved et vilkaarligt egenmægtigt Brud af Tjenesteforholdet, skulde afføses med Straf, hvis den ikke blev betalt. Det vilde unægtelig kunne være et nogenlunde virksomt Middel, men bortset fra at det ogsaa i flere Tilfælde kunde medføre Ulemper, og at denne Ændring af Tjendeloven vist vanskeligt vil kunne lade sig gennemføre, vil den nødvendige Sikkerhed maasse lige saa let kunne erholdes ved, idet man fæster et Tjende, at forbeholde sig Ret til bestandig, saalænge Tjendeforholdet vedbliver, at holde en vis Del, f. Ex. et Fjerdingaars Løn, tilbage. Naar der fra flere Sider er bleven forslaaet, at Husbonderne burde gjøre sig det til Regel ikke at fæste et Tjende uden at dette kunde godtgjøre paa en lovlig Maade at være løst fra dets sidste Tjeneste, saa er dette Forslag vist mere velmenende end praktisk gennemførligt, thi Fristelsen til at afvige fra denne Regel vil sikkert vise sig for stærk for mange i arbejdertrange Tider.

Og endelig, hvormeget man end i Øjeblikkets Brede, selv

om denne er berettiget, kan være fristet til fortrinsvis at ville ty til de ovennævnte eller lignende tugtende Midler for at forbedre Arbejderne og navnlig modvirke den Upaalidelighed mod indgaaede Forpligtelser, som der særlig ankes over, saa er det dog temmelig sikkert, at man aldrig ved kun at bruge den Slags Midler vil kunne fremkalde det rette eller ønskelige Forhold. Her, som overalt hvor menneskelige Forhold og Gjensidighed skal sundt baseres, kan det kun eller væsentligste ved at Velvillie præger Samlivet, kun ved at gjøre dette inderligere, omhyggeligere, mere hjælpende og beskyttende, om end fast og bestemt, istedetfor at gjøre det løsere, koldere, mere fremmed og ligegyldig, kunne de gode Kræfter og den gode Villie paa begge Sider udvikle sig, og kun naar disse Kræfter og denne Villie bliver overvejende i Samfundet, kan dette paa en heldig Maade gjenngaa de Kriser, som aldrig kunne undgaaes, og som let kunne blive af en ødelæggende Natur for den ene eller den anden af Parterne eller for dem begge. Derfor hvor stærkt det end ofte fra den nationaløkonomiske Side fremhæves, at Arbejderspørgsmaalet kun er et økonomisk Problem, er en Forstandsfag, — og at den for en Del er det, skal villig indrømmes, — saa er det dog vist, at det aldrig lempes paa en sund og heldig og varig Maade, hvis det ikke først og fremmest og i sin dybeste Rod opfattes som et indre Spørgsmaal, som en Hjærtesag.

J. C. la Cour.
